

Τό κοινό, καθώς εΐταν φυσικό, δέν ένθουσιάζστηκε άπ' το έργο. Σ' δλόκληρη τήν παράσταση έβηξε, στριφογύριζε, άνυπομονούσε, μ' ένα λόγο βαρυόνταν. Καθόλου δέ θέλω νά τ' άδικήσω καθώς άρκετοί πολλοί κριτικοί, άφού κι ό ίδιος έδω και τρεις μήνες έγγραφα στό «Νουμά» ότι ή Β. Καμπάνα είν' άκατάλληλη γιά σκηνή και μέγιστα ρωμαϊκή. Ο΄τε σέ κείνους άκόμα πού έτυχε νά καλοδιαβάσουν τό έργο, ή παράστασή της πολυάρεσε. Οί μεγάλοι διάλογοι μέ τίς ζωηρά χρωματισμένες μέ και λίγο σκοτεινές λέξεις βαρυστιζούν πάντα σάν τίς άκούει κανείς, και τό σπουδαιότερο χάνουν τήν όμορφιά και τήν ποίηση.

Άπό τούς ήθοποιούς μέ χαρά ξεχωρίζω τόν κ. Μουστάκα πού λεύτερα μπορούμε νά πούμε πώς έπαιξε τέλεια. Άπαγγελία θαυμαστή και δυσκολόβρετη στό θέατρο μας. Η Κε Φύρστ, μέγισσα πολύ καλή και πρό πάντων στή τελευταία πράξη. Η δ. Κοτοπούλη, όμολογία γενική πώς καλότερα δέν μπορούσε νά παίξει. Θαμαστή στή μιμική της, άπόδειξε πώς βαθειά ένυωσε τί ρόλο έπαιξε και πώς τά συναισθήματα τού Έρρίκου έπρεπε νάταν και δικά της. Ο κ. Φύρστ άταίριαστος σέ τέτοιο ρόλο. Τελεία παραζήτηση τού προσώπου πού έπαιξε. Η άπαγγελία του περισσότερο νέβριζε παρά φχαριστούσε. Δέ φτάνει κανείς νά είναι μόνο καλός ήθοποιός· πρέπει νά ζέρει και τί μπορεί νά παίξει.

Τό θέατρο άσφυκτικά γεμάτο άπόδειξε και τούτο: Ότι μέ λίγη ρεκαλάμα και μέ κάπως διαλεχτά έργα τό Βασιλικό και χρέματα θά κερδίση και κοινό θά μορφώση ίκανό νά καταλαβαίνει ό,τι τού παρουσιάζει.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

Στό άρθρο «Νοσοκομεία και Χριστιανισμός» τού παρήμενου φύλλου παράπεσε μία φράση άντίς: «άφού έντας σέ ίση μοίρα συμπονούνε κ' οι λεύτεροι» χρειάζεται: άφού έντας σέ ίση μοίρα συμπονούνε οι σύνδουλοι, ποιος δέ λόγος νά μή συμπονούνε κ' οι συνλεύτεροι; Κι άφού συμπονούνε κ' οι λεύτεροι κτλ.» Και παραπάνου, εκεί πού λέει: «δψώνεται άπ' τίς πρόληψες», χρειάζεται: «δψώνεται πάνου άπ' τίς πρόληψες».

—Τά συχαρήκια μας στό Βασιλικό θέατρο γιά τή μετάφραση τής «Βουλιζαμένης Καμπάνης».

— Η άριστοτεχνική αυτή μετάφραση τιμάει άληθινά τό Βασιλικό — ή σωστώτερα τόν κ. Οικονόμου — πού τή δέχτηκε, τιμάει και τίς εφημερίδες μας πού δέν τή βρίζανε, μέ τή θαμάσανε και γράψανε τόσα καλά γιά δαύτη.

— Όσο γιά τό μεταφραστή, τόν Κώττα Χατζόπουλο, δέν μπορούσε παρά έτσι καλλιτεχνικά και καλοσυνείδητα νά δουλέψει, σάν τεχνίτης διαλεχτός και σάν άφοσιωμένος εργατής τής Ίδέας πού είναι.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ήθελε νά κάνεις τό γάμο σου;

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Θάρθω νά κάνω τό γάμο μου... Θάρθω τιμημένος κι ήλιος γιός σου... Θάρθω, Ρήνα μου, τιμημένος άντρας σου!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τ' είν' αυτά; Δέν τά καταλαβαίνω...

Η ΡΗΝΑ. Άλλοίμονο, ο΄τ' έγώ!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (ένέται). Τάναθεματισμένοι!.. Ίδια μιλούσε, θαρρῶ, και ή Πυθία...

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (γελαστά). Μαλλιαρά!... Συβολικά!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ (θυμωμένα). Η Πυθία μιλούσε μαλλιαρά; Τί λές, άνόητε;

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (δειλά). Όχι, θεϊά!... Ο Γιάννης...

Η ΕΛΠΙΔΑ (στενοχωρημένα). Μά δέ σωπαίνετε;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ο Φωστήρας έχει δικιο... Κ' έγώ άρχίζω νά μή σέ καταλαβαίνω μ' αυτά σου τά «θάρθω» και «θά κάνω»...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (ήσυχα). Θά μέ καταλάβετε.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Άντώνη, πήγαινε μέσα... Δέ θά ώφεληθείς καθόλου άπό τίς τέτιες σκηνές.

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Όχι, Άποστόλη. Νά μείνει και θά ώφεληθεί... Θά ώφεληθεί πολύ, παραπολύ! Οί τέ-

## ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Φίλε Νουμά,

Μεγάλες κουβέντες μέξ έβγαλε στή μέση ό φίλος σου και φίλος μας Κος Ι. Σ. στό σημερινό του άρθρο «Νοσοκομεία και Χριστιανισμός». Φοβούμαι πώς δέν περισεύει τού «Νουμά» τόπος άρκετός γιά νά ξεδιαλύσουμε και νά ζηγηθούμε διάπλατα τέτοια ζητήματα και γι' άφτό φτάνει, θαρρῶ, ν' άπαντήσω μέ λίγα λόγια στό πιδ σπουδαία ρωτήματα τού Κου Ι. Σ., τού φίλου σου και φίλου μας.

Τό μεγάλο κοινωνικό — ή κάλλια οικονομικό — φαινόμενο πού άναποδογύρισε τό σύστημα τής Ρωμαϊκής Πολιτείας στάθηκε ή νίκη τῶ σκλάβῶ. Στά χρόνια τής Δημοκρατίας — στή Ρώμη και στήν Έλλάδα — οι σκλάβοι δουλεύανε γιά νά καλοζωούν οι τάξες τῶν πολεμιστάδων και τῶν άρχόντων. Άρχισε όμως μέ τόν καιρό νά δυναμώνη και νά πλουτίζη τῶ σκλάβῶν ή τάξη κ' έπειδή ζυπῆ τόν άνθρωπο ή δουλειά πολλοί τους γινήκαν άνωτεροι άπό τούς άφεντάδες τους. Άπό αυτούς τούς σκλάβους βγαίναν καλοί δασκάλοι, μεγάλοι τεχνίτες, τραπεζίτες ζυπνοί. Τάφεντικά τους άπελευτέρωναν κι ό περίφημος Τριμακίωνας γιά μέρα μία βασίλευε αντίμαχος τού Νέρωνα.

Ο Χριστιανισμός πού μέσα στους σκλάβους γεννήθηκε και μ' αυτούς νίκησε, φανέρωσε τήν άνατροπή τής παλιῆς άριστοκρατίας πού τήν είχε πιά ζωηριάσει τό σοί τῆς σκλαβιάς. Κ' έπειδή τῶ σκλάβῶν εΐτανε θρησκεία γι' αυτό τήν εΐπα θρησκεία δουλική. Όμως εΐτανε και θρησκεία λευτεριάς γι' αΐτό μ' αΐτήνα λευτερώθηκαν οι σκλάβοι. Μά τί θά πῆ λευτεριά; θά πῆ πώς κάποια τάξη κοινωνική γυρεύει και παίρνει τό δικαίωμα νά μωρη κι αΐτή νά γίνεταί άρχόντισσα και δυνατή. Άπόλυτη λευτεριά θέλει νά πῆ πώς οι δυνατοί — όποιοι κι άν είναι — βρίσκουν τήν κοινωνία τους άνοιχτή γιά νά τήνε σκλαβώνουν. Παντού και πάντα ως τόσο κείνοι πού έχουνε — γιά είχανε — τή δύναμη, προσπάθησαν νά τήνε βαστάζουνε στήν οικογένεια τους, στήν τάξη τους τήν ξεχωριστή, κι άπό αΐτου ζεφυρώνουν καινούριες άριστοκρατίες. Ο Χριστιανισμός άκολούθησε φυσικά κι αΐτός τίς διάφορες πολιτικές και κοινωνικές χρωματίες τῆς τάξης πού τόν άνύψωσε, στους πιδ ψηλούς σηκώθη-

κε θρόνους, μέ κατά βήθος έμεινε πάντα ή θρησκεία τῶν ταπεινῶν και τῆς φτωχολογιάς, δηλαδή θρησκεία τῶ σκλάβῶ καθώς εΐταν άρχικά. Ο Χριστιανισμός είναι συμπονητής. Πρώτα πρώτα άπό γενικό κοινωνικό ψυχόρητο. Ο σκλάβος πού βλέπει τόν άφέντη του νά δέρνη άλλο σκλάβο, τότε συμπονη γι' αΐτι κι αΐτός θά δαρθῆ μία μέρα και λογαριάζει νά συμπονηθῆ παρόμοια. Μά στή βάση αΐτή άπάνω ό Χριστιανισμός έφερε και θεμέλιωσε τίς ιδέες τῆς άθάνατης ψυχῆς και τῆς άλλης ζωῆς. Είναι τού σκλάβου κατασκευάσμα ή ψυχή. Βασκανισμένος έδῶ κάτω γυρεύει παρηγοριά σέ κόσμο αντίπονο πιστεύοντας πώς εκεί θά τιμωρηθῶν οι τύρανοι του κι αΐτός θά βασιλέψη. Γι' αΐτό χρειάστηκε νά φανεραστή τήν ψυχή άθάνατη κι ασώματη. Κι έξ μή μού πῆ ό Κος Ι. Σ. πώς κ' οι άρχαίοι φιλόσοφοι ζέσανε τήν ψυχή. Στή μεταφυσική και στή θεολογία τῶ λόγια τίποτε δέ σημαίνουνε — σημαίνει τό χρώμα πού τους δίνουν κ' ή αντίληψη πού έχουνε κείνοι πού τῶ προσκυνοῦν.

Βιάστηκε, θαρρῶ, νά πῆ ό φίλος σου και φίλος μας πώς έγώ βιάστηκα. Κι άν ξαναδιάβαζε τό άρθρο μου θά έβλεπε ίτως πώς δέν κατηγορήσα τόσο τά νοσοκομεία — πού χρειάζονται μέ πού δέν πρέπει νά γίνονται υπερτροφικά — όσο τῆ χριστιανική φιλανθρωπία πού έννοει και καλῶ νά σώση δυστυχημένους πού τους βαρήθηκε ή ζωή. Και πάλι άν ό φίλος σου και φίλος μας Κος Ι. Σ. είχε καλοδιαβάσει — δέ λέω διαβάσει — τό Νίτσε δέ θά μέ ρωτούσε γι' αΐτό θέλω νά γίνουν πέτρες οι άνθρωποι και νά θεραπευθῶν. Θά ζέρε πώς κάποια μίση βγαίνουν άπό μεγάλες άγάπες. Θά ζέρε κιόλας πώς δέν είναι δικιο νά λῆη τό Νίτσε κλέφτη κ' Ηρόστρατο. Μπορεί νά μήν τού καλοέρχονται οι άγριες ιδέες του. Μά δέν μπορεί, νμίζω, νά τῶ άρνηθῆ τήν ειλκιρίνεια τού ποιητή.

Άθήνα 8 τού Γενάρη 1906.

ΕΡΜΟΝΑΣ

— Η «Άκρόπολη» σκανταλίστηκε μέ τή βισκόπτητα πού κόπηκε σΐου Άδύζου τό σπίτι και μέξ πείραξε πάλι.. μ' Έγγλέζικες λέξεις. Μεγάλη άδυναμία δείχνει σ' αΐτή τῆ μονέδα ή «Άκρόπολη» και τῆς κάνει τῶ γλυκά μάτια σέ μία, νά πούμε, καλή έρωμένη της.

τιες σκηνές είναι παιδαγωγικώτατες.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (κοροδοφεινά). Ο Γιάννης έχει δικιο. Έτσι έκαναν κ' οι Σπαρτιάτες... Δείχνανε στό παιδιά τους μεθησμένους τούς Έλλωτες...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ. Άν υπαρχαν τότε λογιώτατοι, οι Σπαρτιάτες δέ θῆχαν άνάγκη νά δείχνουνε στό παιδιά τους τούς Έλλωτες· θάν τους δείχνανε τούς λογιώτατους άμείηστους κ' έτσι θάν τάναβρέφανε τελειώτερα τά παιδιά τους.

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ. Καλέ, τί μού λές!

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Θαρρῶ κι ό άνιψός μου έχει δικιο τούτη τῆ φορά.

Η ΕΛΠΙΔΑ. Τούτη τῆ φορά μοναχά;

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (ένθουσιασμένος). Μίλα και λόγου σου, κυρά μου!.. Ψέματα;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (του Άντώνη). Καθίσε, παιδί μου! Μῆν τούς άκούς!

(Άνοίγει ή ιζαμόπορτα και μπαίνει μέ όρημ ή Κωστής).

Ο ΦΩΣΤΗΡΑΣ (σιγανῶ τῆς Έλπίδας). Περιφρημα!... Τώρα θάρχηνησει νά παίρνει τά παιδαγωγικά του μαθήματα ό Άντώνης!

Η ΡΗΝΑ (τρομαγμένα). Ο άδερφός μου!

Ο ΚΩΣΤΗΣ. Νά μέ συμπαθατε πού μπαίνω έτσι άπότομα, τί ή ψυχή μου είναι σέ τέτια χάλια πού

ξεχνάω τό καλό τό φέρσιμο... Μπά! Δῶ 'σαι, κύρ Γιάννη;... Περιφρημα τά κατάφερες, μέ μοναδική μαστοριά!.. (Βιάζοντας άπό τήν τσέπη τού σουρουκούου του ένα γράμμα). Αΐτό τό γράμμα σου τόλαβα σήμερα τό πρωί... Τό διάβασα, τό ξαναδιάβασα, μά δέν μωρώ νά σου πῶ και πώς τόνισσα... Κ' ήρθα δῶ νά μού τό ζηγήσεις... Ένα μονάχα μπόρεσα νά καταλάβω, πώς εΐσαι ήτιμος άνθρωπος και μέ τούς ήτιμους μία γλώσσα ταιριάζει, τούτη δῶ! (Σηκώνει τό χέρι του νάν τονε χτυπήσει).

Η ΡΗΝΑ (πιάνοντας του τό χέρι). Άδερφέ μου!.. Τί θές νά κάνεις;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (τρεμόντας). Μή!... Μή!..

Η ΕΛΠΙΔΑ (θυμωμένα). Μά, κύριε!.. (Ο Άποστόλης, ό Δάσκαλος κι ό Φωστήρας δέ σαλεύουν άπό τῆ θέση τους).

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ (ήσυχα). Μῆ βιάζεσαι, Κωστή. Έχεις καιρό νά μετχηριστέεις και τῆ γλώσσα πού λές πώς μού ταιριάζει!..

Ο ΚΩΣΤΗΣ (σπερῶχρονιας τῆ Ρήνα). Ορίστε μας! Κοροϊδεύει κιόλας ό άρχοντας. Δίκιο έχεις· τί μπορεί νά σου πεί κανείς; Μῆς κρατάς δεμένους, βλέπεις, και μέξ κάνεις ό,τι θέλεις. Γεϊά σου, παληκαρά. Έτσι φέρνονται οι όμοιοι σου. Σπαλανεύουν τά φτωχοκόριτσα. Τά τιμάζουν. Και δρόμο ύστερα. Μιά κ'